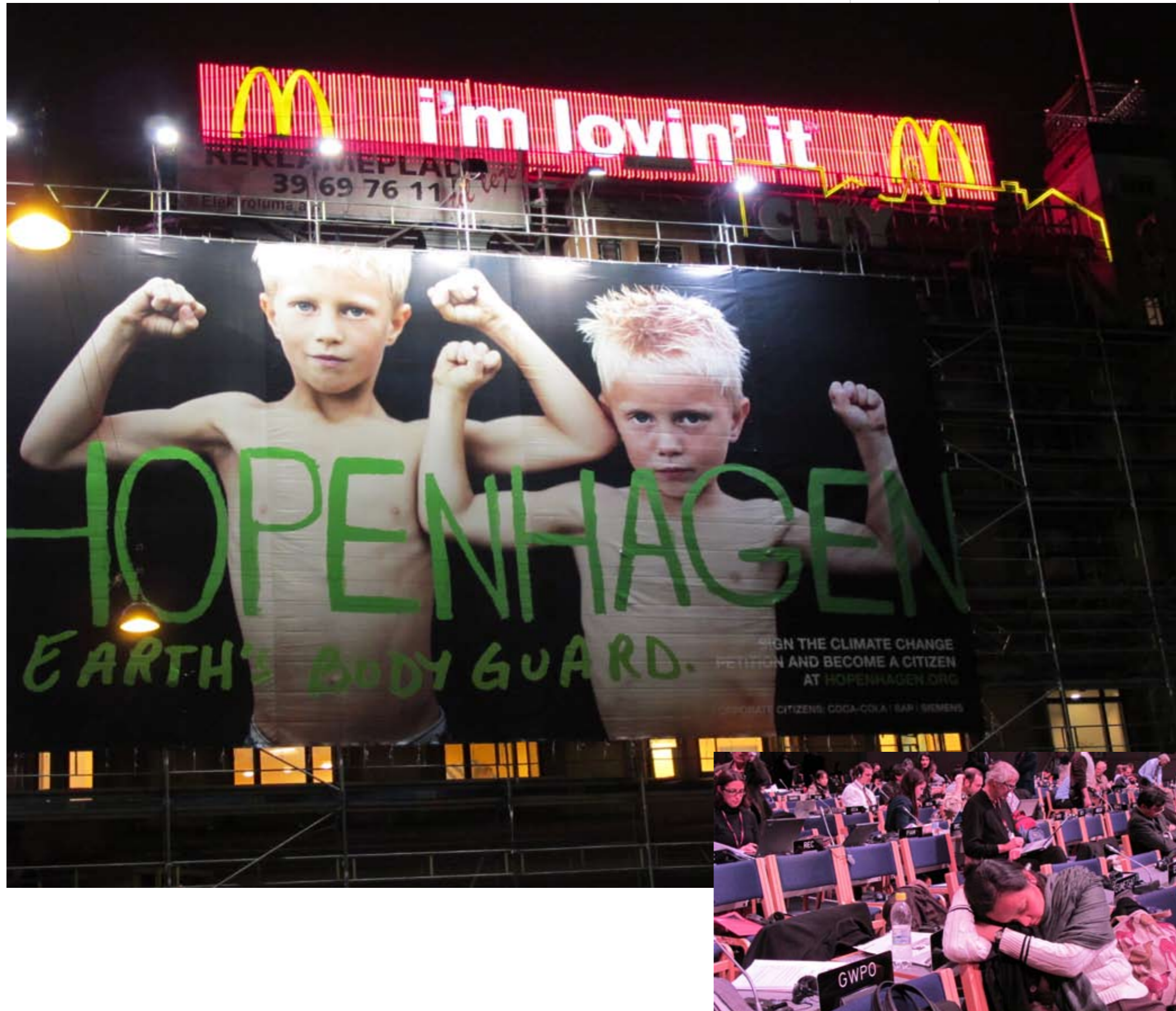

Fra Hopenhagen til Brokenhagen.

Etter at håpet om en juridisk bindende klimaavtale ble knust på COP 15 i København, står vår egen innsats for miljøet i fare: Vår væremåte er nemlig minst like komplisert som klimasystemet.

LISBET JÆRE
Frilansjournalist

«Det er livsviktig å føre en politikk som bevarer og styrker ressursgrunnlaget. Menneskehetens muligheter til å overleve står i fare. Men vi kan skape en bærekraftig utvikling. Det krever handling - NÅ!».

Slik står det i Brundtlandkommisjonens rapport "Vår Felles Fremtid" fra 1987. Siden da har festtalene med lovnader om utslippsreduksjon gått sin gang mens "handling nå" er blitt et papirspøkelse. Mellom 2000 og 2008 satte CO₂-utslippene fortgang med en økning på 3,4 prosent hvert år og overgikk med det klimapanelets "business-as-usual"-scenario.

FNs klimapanel betegner en temperaturstigning på mer enn to grader som farlig, for å unngå dette må klimagassutslippene ned med rundt 80 prosent innen 2050. Er det ikke behov for en samfunnsrevolusjon? Med de løftene som er kommet hittil i klimapolitikken er vi på vei mot tre til fire graders temperaturøkning.

Tenke globalt – handle verbalt. Isbjørnen sliter. Smeltende permafrost med uante konsekvenser. Mennesker på flukt. Oversvømmelser og tørke. Effektene av klimaendringene er omfattende, og alvorlige nok til å forstyrre nattesøvnen, noe de gjorde for Ahmed Adhusham fra en ungdomsgruppe fra Maldivene under klimaforhandlingene.

Maldivene er verdens flateste land. Den ventende havnivåstigningen vil tvinge befolkningen bort fra øyparadiset. Det er ikke samsvar mellom klimaforskningens kunnskap og det som faktisk skjer for å begrense klimaendringene. Hvor ligger barrierene, hva må til for å minske utslippene?

- Med Brundtlandkommisjonen kom slagordet "tenke globalt, handle lokalt". Slik realiteten er nå, er det mer "tenke globalt – handle verbalt". I-landene må få ned utslippene før vi kan kreve det samme av U-landene, sier forsker ved Bjerknessenteret, Helge Drange. Han har bidratt til klimapanelets siste rapport.

Drange har holdt mange foredrag om effekter av klimaendringer og behovet for å redusere utslippene.

- Jeg har tro på kunnskapsbasert informasjon. Men motkreftene er sterke, debatt- og leserinnlegg spriker i alle retninger. Et problem med debatten i dag er at alle argumenter tillegges samme tyngde uavhengig av faktagrunnlag. Dette fører til forvirring.

Han tror respekten for kunnskap er mindre enn før, og er redd forvirringen i debatten intensiveres og smitter over på de politiske beslutningene. Men det har skjedd mye positivt i de siste årene også, som økt bevissthet og en høyesterettsdom i USA fra april 2007 som sier at klimagassutslipp er miljøfiendtlige.

”
Et problem med debatten i dag er at alle argumenter tillegges samme tyngde uavhengig av faktagrunnlag. Dette fører til forvirring.

Forsker ved Bjerknessenteret, Helge Drange

» Fra Hopenhagen til Brokenhagen.

Psykologi og fryktbilder. «Menneskets væremåte er minst like komplisert som klimasystemet. Egentlig vil jeg argumentere for at det er enda mer komplisert, - fordi et CO₂-molekyl forandrer ikke oppførsel når du stiller det et spørsmål», skriver Anthony Leiserowitz direktør av *The Yale project for climate change* i artikkelen «How understanding the human mind might save the world from CO₂».

Psykolog Per Espen Stoknes arbeider med scenarioer og klimapsykologi ved *Senter for klimastrategi BI*, og var i København for å gjøre research til en bok om psykologi og klimaforandringer.

Han prøver å forstå hvordan fryktbilder av klimaendringer; kalvende isbreer, tørke i Afrika etc, virker på mennesker.

- Frykt og dommedagsfantasier har alltid vært med oss. Som Rolf Jacobsen sa det; «helt siden jeg har vært liten har det vært sist på tida». I motsetning til andre fryktbilder, for eksempel atomvåpen, er klimatrusselen mer diffus og abstrakt. Det gjør det vanskelig for folk å forholde seg til den på en konstruktiv måte, sier Stoknes.

Fryktbilder kan virke motiverende for handling. Men dersom frykten ikke får utløp i handling, noe som lett skjer i forhold til klimaendringer, skapes det som kalles kognitiv dissonans - en teori innen sosialpsykologi av Leon Festinger. Når det er manglende samsvar mellom kognisjoner (tanker, tro, forestillinger) og handling, oppstår det en dissonans eller et ubehag som kan fjernes ved å endre kognisjon eller handling.

- Vanlige kognisjoner innen klimatematikken er: «Det at jeg kjører bil, bygger hytte, spiser mye kjøtt, øker CO₂-utslippene», og «mine CO₂-utslipp bidrar til klimaendringene». Men det er lettere å endre tanker og holdninger enn atferd, derfor omdefinierer man tankene sine slik at de passer til hvordan man faktisk handler.

Da begynner man å rettfærdiggjøre sine handlinger ved å tenke ting som at «klimaforskerne kan ta feil», «det er ikke noe jeg kan gjøre likevel». På et eller annet vis fortreges ubehaget og vi lever videre i vår vestlige boble. Som andre flokkdyr som tilpasser seg hva de rundt en gjør - fordi:

- Det som har aller størst effekt på holdninger og adferd er hva folk du ser opp til og de rundt deg gjør, sier Stoknes.

»

Det må dyptgripende atferdsendringer til for å nå målene om utslippsskutt hvor ny teknologi bare er en del av løsningen, kunnskap om hvordan løsningen kan nås er den kanskje største utfordringen.

Forskningsleder ved Cicero Senter for klimaforskning, Hege Westskog

I det siste har det pågått en diskusjon hvor samfunnsøkonomene har fått pepper for å ha styrt klimapolitikken med sine markedsbaserte løsninger, tro på at mennesket handler rasjonelt, generelle økonomiske virkemidler og kostnadseffektivitet.

- Jeg har først og fremst tro på tverrfaglighet. Det må dyptgripende atferdsendringer til for å nå målene om utslippsskutt hvor ny teknologi bare er en del av løsningen, kunnskap om hvordan løsningen kan nås er den største utfordringen, sier Westskog.

En blåkopi av naboen. Forskningsleder ved *Cicero Senter for klimaforskning*, Hege Westskog, kan vise til feltundersøkelser utført i USA som bekrefter at det omgivelsene gjør er utslagsgivende for vår atferd. Hun forsker på utforming av virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser.

I undersøkelsene som var rettet mot å få folk til å være mer miljøvennlige i sine valg ble virkningen av ulike budskap, som miljø, kostnadssparing, og type «dette gjør naboen dine», testet. Det som hadde størst uttelling var budskapet om hva naboen gjorde.

- I spørreundersøkelser svarer ofte folk at de ikke blir påvirket av naboen/nærmiljø, men praksis viser det motsatte. Vi er nok mer opptatt av å innrette oss etter normene enn vi tror, sier Westskog.

Hun driver nå med feltundersøkelser hvor ulike virkemidler uttestes, og påpeker viktigheten av kunnskap om effekter av virkemidlene innenfor akkurat det feltet virkemidlet er tiltenkt å påvirke atferden.

Tverrfaglighet. I fjor ble det etablert åtte *Forskningscentre for miljøvennlig energi (FME)*. Vel og bra synes Westskog, men peker på at ikke ett samfunnsvitenskaplig forskningscenter vant frem i søknaden.

- Vi vet at teknologien finnes, vi vet hvor vi skal hen, men problemet nå er å vite hvordan løsningene kan implementeres. Samfunnsvitenskapen kan bidra med kunnskap for å fjerne barrierene her.

Etterspør en «røykelov» for klima. Marianne Ryghaug er nestleder ved det nyopprettede *Senter for bærekraftige energistudier (CenSES)* som integrerer innsikt fra energiøkonomi, energisystemanalyse, statsvitenskap, sosiologi, innovasjonstudier, teknologi- og vitenskapsstudier. Sammen med kolleger ved *Institutt for tverrfaglige kulturstudier, NTNU*, har hun forsket på hvordan klimaforskernes budskap blir mottatt og tolket i ulike grupper, og intervjuet klimaforskere, profesjonelle brukere av forskningen og alminnelige folk. Ryghaug har kommet fram til at folk flest aksepterer at vi står ovenfor menneskeskapt klimaendring. Forståelsen er imidlertid i større grad koblet til effektene av klimaendring enn årsakene.

Det kjente argumentet om at politikerne ikke kan innføre store utslippsreducerende tiltak fordi det ikke er støtte for det i befolkningen, stemmer ikke med Ryghaug's funn.

- Folk flest ser ut til å være villige til å gjøre noe, men de vet ikke hvor de skal begynne og synes det de kan gjøre blir for puslete. Fra myndighetenes side etterspør man de store grepene som omfatter alle og bedre tilrettelegging for handling, sier Ryghaug. Hun mener en «røykelov» på klimaområdet kunne vært noe.

Et annet funn er skepsis til medias håndtering av klimaendringene. Det hersker en holdning om at media roper «ulv, ulv» uansett, hvorfor skulle det ikke også gjelde klimaendringer? Signaleffekten av at det ikke kom en avtale ut av København, er ikke god i forhold til hvordan folk flest oppfatter klimaendringene.

- «Problemet er kanskje ikke så alvorlig som de sier, siden politikerne ikke gjør noe særlig med det», har vært et vanlig svar. For at kunnskap skal være troverdig må den underbygges med handling, sier Ryghaug.

Krever tilrettelegging. - Erfaringene fra en rekke land viser at avgifter påvirker atferden i mer miljøvennlig retning. Det har blitt anslått at den norske CO₂-avgiften har redusert norske utslipp med rundt to prosent fra den ble innført i 1991 fram til 1999. At virkningen er så liten skyldes til dels en rekke unntak fra avgiften, men også at det i liten grad tilrettelegges for en omlegging til mer klimavennlig adferd, sier Steffen Kallbekken.

Forskeren på atferdsøkonomi ved *Cicero* skrev doktorgradsavhandling om at det er mulig å lage miljøavgifter som både er effektive og populære.

- For at folk skal akseptere avgiftsøkningen må politikerne bli flinkere til å kommunisere hva som er formålet med miljøavgiftene, tilrettelegge for klimavennlig atferd, og synliggjøre hva de bruker inntektene fra avgiftene til.

Stern-rapporten fra 2006 ble utarbeidet for britiske myndigheter for å tallfeste kostnadene ved klimaendringer. Årlig vil det koste rundt én prosent av det globale BNP å stabilisere utslipp og unngå de verste effektene av klimaendringer - om vi starter nå. Dersom det ikke gjøres noe vil kostnadene bli ca. fem ganger høyere.

På to hjul i Hopenhagen. - 24 prosent av reiseene i København skjer med bil, mot 58 prosent i Oslo. I København sykler 36 prosent av innbyggerne til jobb og skole, i Oslo er tallet fire prosent. Både større tiltak, som utbygging av sykkelveier, og mindre tiltak som at det finnes oppstillingsplasser for sykler på togene og god sykkelparkering på stasjonene, betyr noe. Å ta med seg sykkel på tog i Norge er til sammenligning et mareritt, sier Kallbekken, som fulgte forhandlingene i København i to uker. Han beskriver resultatet som magert selv målt i forhold til lave forventninger.

- Det skjer i dag langt mer på lokalt, nasjonalt og regionalt nivå enn det gjør på internasjonalt nivå i klimaarbeidet. Dermed er bildet litt mer positivt enn det kan virke som, sier Kallbekken.

Dersom en skal legge sykling til grunn kan muligens Hopenhagens reklamekampanje som preget København under toppmøtet rettfærdiggjøres noe. Rådhusplassen var omgjort til «Hopenhagen live - fremtidens by» der det skulle tales mindre og gjøres mer, og en kunne lære om hvordan København skal bli en CO₂-nøytral by. Alt vel, men for mange ble nok et håp knust og forvirringen ikke mindre av å se at en av Hopenhagens sponsorer var Coca Cola. På reklameplakater rundt om i byen steg fremtidens by opp av en Coca Cola-flaske med budskapet: «Coca cola - a bottle of hope».

Både COP 15 og Hopenhagen ble til Brokenhagen. Det er ingen unnskyldning for å ikke knekke handlingskoden:

Utslippene per nordmann må kuttes fra tolv til to tonn innen 2050.

»

Det skjer i dag langt mer på lokalt, nasjonalt og regionalt nivå enn det gjør på internasjonalt nivå i klimaarbeidet. Dermed er bildet litt mer positivt enn det kan virke som.

Forsker på atferdsøkonomi ved Cicero, Steffen Kallbekken.

